

Đề bài

Giới thiệu những bài thơ
tiêu biểu về quê hương,
đất nước trong giai đoạn
văn học 1945 – 1954.

Bài làm

Tổ Hữu viết: *Thơ là cái nhụy của cuộc sống*. Tình yêu quê hương đất nước chính là cái nhụy như vậy.

Đó cũng là cảm hứng chủ đạo trong thơ giai đoạn 1945 – 1954. Tình yêu này thấm đượm từng ngòi bút, từng trang thơ. Một cô gái trong *Thăm lúa* nhớ chồng của Trần Hữu Thung, một *Bài ca vỡ đất* của Hoàng Trung Thông, những người lính *Tây Tiến* của Quang Dũng, những bà Bầm, bà Bủ của Tố Hữu đến mỗi tình *Núi Đồi* của Vũ Cao... tất cả đều ấp ủ và chiếu sáng bằng tình yêu quê hương đất nước. Rồi *Bên kia sông Đuống* của Hoàng Cầm, *Đất nước* của Nguyễn Đình Thi, *Việt Bắc* của Tố Hữu, sâu lắng thiết tha lay động lòng người cũng chính bằng tình yêu quê hương đất nước. Quê hương đất nước là một lũy tre làng, một giếng nước, gốc đa, một bát canh rau muống với quả cà dầm tương, một chùm khế ngọt, một cánh cò bay. Những hình ảnh đó có một sức mạnh tuyệt vời từ bao đời nay vẫn đậm trong tâm khảm của người dân Việt Nam. Quê hương là nơi sinh ra ta, nuôi ta khôn lớn. Nơi ta gửi gắm kỷ niệm của thời thơ ấu.

Thơ còn thơ, ngày hai buổi tới trường

Yêu quê hương trên từng sách nhỏ

Ai bảo chăn trâu là khổ

Tôi mơ màng nghe chim hót trên cao.

(*Quê hương* – Giang Nam)

Tình quê làm ta nhớ lại những buổi chiều tà, đi trên cây cầu tre lắt lẻo, nghe những giọng hò quen thuộc, thấy hiện lên hình ảnh những cảnh đẹp giản dị, cao quý gần gũi, dẫu ta đã trưởng thành đi xa quê nhà.

Quê hương là chùm khế ngọt

Cho con trèo hái mỗi ngày

Quê hương là đường đi học

Con về rợp bướm vàng bay

(*Đỗ Trung Quân*)

Quê hương cho ta vẻ đẹp không nơi nào có được. Sống giữa quê hương ta được chìm đắm trong ảo mộng, được nghe tiếng sáo văng vẳng bên tai với những lời ru ngọt ngào tươi mát của bà, của mẹ. Những hình ảnh ấy càng làm cho ta thêm yêu Tổ quốc. Tổ quốc ấy đã thôi thúc lớp người lên đường quyết tâm bảo vệ, hy sinh cho đất nước:

Nay yêu quê hương vì trong từng nắm đất

Có một phần xương thịt của em tôi.

(*Giang Nam*)

Hình ảnh *Núi vãn đồi mà anh mắt em* (*Núi Đồi* – Vũ Cao) là tình yêu đôi lứa gắn liền với quê hương đất nước.

*Anh đi bộ đội sao trên mũ
Mãi mãi là sao sáng dẫn đường
Em sẽ là hoa trên đỉnh núi
Bốn mùa thơm mãi cánh hoa thơm*

Đất nước đã nuôi dưỡng che chở tâm hồn con người Việt Nam. Trước vận mệnh Tổ quốc lâm nguy, con người đã từ già quê hương lên đường giết giặc. Và tình yêu quê hương đất nước cứ lớn dần. Đó là niềm tự hào về một đất nước *Rũ bùn đứng dậy sáng lòa* mà thơ văn giai đoạn trước không thể có.

Viết về mùa thu đất nước kháng chiến, tác giả của ca khúc nổi tiếng *Người Hà Nội*, *Diệt phát xít* đã tạo một bài thơ có nhịp điệu trầm lắng, băng khuâng mà rất hào hùng.

*Mùa thu nay khác rồi
Tôi đứng vui nghe giữa núi đồi
Gió thổi rừng tre phấp phới
Trời thu thay áo mới
Trong biếc nói cười thiết tha
Trời xanh đây là của chúng ta
Núi rừng đây là của chúng ta
Những cánh đồng thơm mát
Những ngả đường bát ngát
Những dòng sông đỏ nặng phù sa*

(Đất nước)

Khác với Nguyễn Đình Thi, Hoàng Cầm nói đến quê hương bằng những dòng thơ xót xa căm giận. *Bên kia sông Đuống* viết về những ngày khùng khiếp nhất của vùng quê Kinh Bắc. Ruộng khô, nhà cháy, mẹ già bước thấp, bước cao trên bờ tre *hùn hút* chạy trốn lũ giặc. Em bé trong mơ cũng thon thót giật mình bởi bóng giặc giày vò những nét môi xinh. Đó là nỗi đau khiến cho gốc lúa bờ tre hồn hậu cũng bật lên những tiếng căm hờn. Và nỗi đau ấy đã biến thành lời nguyên phần nộ:

*Đã có đất này chép tội
Chúng ta không biết nguôi hờn*

Nhưng không chỉ có nỗi đau uất ức căm giận. Cảm xúc của tác giả về hồn quê hương, hồn dân tộc đắm đuối suốt cả bài thơ. Từ hình ảnh đầm ấm thanh bình trong quá khứ:

*Bên kia sông Đuống
Quê hương ta lúa nếp thơm nồng
Tranh Đông Hồ gà lợn nét tươi trong
Màu dân tộc sáng bừng trên giấy điệp*

Đến hình ảnh quê hương chìm ngập trong khói lửa chiến tranh:

Mẹ con đàn lợn âm dương

Chia lia đôi ngả

Đám cưới chuột đang tung bùng rộn rã

Bây giờ tan tác về đâu

Nhà thơ đã dùng hình ảnh truyền thống để gọi rất sâu niềm thương nỗi nhớ, sự tiếc thương của con người trước cảnh quê hương bị giặc tàn phá. *Bên kia sông Đuống* viết về một vùng quê cổ kính với những truyền thống văn hóa lâu đời và những con người tiêu biểu cho quê hương dân tộc. Màu sắc dân tộc đậm đà trong cái thần thái, cái hồn của tranh Đông Hồ, của cảnh vật và con người. Hình ảnh cô gái răng đen có khuôn mặt búp sen và miệng cười như mùa thu tỏa nắng vừa thể hiện một nét riêng của cô gái vùng quan họ Bắc Ninh vừa là khuôn mặt đáng nhớ và đầy kỷ niệm trong ký ức của con người Việt Nam.

Có một tác giả cũng viết rất hay về quê hương đất nước đó là Tố Hữu qua bài thơ *Việt Bắc*. Toàn bài thơ là một khúc ca ân tình, một bài ca chiến thắng của một thời kỳ lịch sử về quê hương nói chung. Quê hương cách mạng trong những ngày trứng nước gian nan hiện lên qua miếng cơm chấm muối qua mái nhà *hắt hiu lau xám* và nhất là qua hình ảnh người *mẹ nắng cháy lưng – địu con lên rẫy bẻ từng bắp ngô*.

Tố Hữu đem đến cho ta một bức tranh tuyệt diệu về quê hương cách mạng chan hòa màu sắc, đường nét, âm thanh và ánh sáng, đẹp như cảnh đào nguyên:

Rừng xanh hoa chuối đỏ tươi

Đèo cao nắng ánh dao gài thắt lưng

Ngày xuân mơ nở trắng rừng

Nhớ người đan nón chuốt từng sợi giang

Ve kêu rừng phách đổ vàng

Nhớ cô em gái hái măng một mình

Rừng thu trăng rọi hòa bình

Nhớ ai tiếng hát ân tình thủy chung.

Viết về quê hương, đất nước trong giai đoạn cách mạng – kháng chiến không thể không viết về nhân dân. Nhân dân trở thành hình ảnh cao đẹp của đất nước hôm nay. Hoàng Cầm nhớ về những người du kích của quê hương đã làm cho giặc phát điên, quay cuồng như xéo trên đồng lửa và những bà mẹ chiến sĩ đón con đi bộ đội về trong đêm ám áp tình quân dân kháng chiến.

Trong *Đất nước*, Nguyễn Đình Thi lắng nghe được tiếng nói truyền thống bất khuất của cha ông:

*Nhớ những người chưa bao giờ khuất
Đêm đêm rì rầm trong tiếng đất
Những buổi ngày xưa vọng nói về*

Tiếng nói cha ông từ hào khí Đông A, hào khí Đồng Nai, hào khí Lam Sơn vọng về thúc giục chiến đấu, hi sinh.

*Ôm đất nước những người áo vải
Đã đứng lên thành những anh hùng*

Những người anh hùng đã làm nên gương mặt của một đất nước là những con người như *gốc lúa bờ tre hồn hậu*. Những con người ấy đã giành lại đất nước ngay từ tay kẻ thù để làm nên một hình tượng đất nước mới:

*Súng nổ rung trời giận dữ
Người lên như nước vỡ bờ
Nước Việt Nam từ máu lửa
Rũ bùn đứng dậy sáng lòa.*

Hình ảnh đất nước như một thiên thần từ trong bùn đen đêm tối vươn ra ánh sáng huy hoàng.

Ở *Việt Bắc*, đất nước là quê hương cách mạng. Bài thơ là khúc tình ca của người kháng chiến với quê hương cách mạng, với nhân dân. Những tình cảm này đan xen và quyện chặt vào nhau mang đến cho nhà thơ sắc thái trữ tình chính trị. Tác giả đã sử dụng giọng điệu tâm tình ngọt ngào. Đó là lời của người yêu, lời giao duyên để nói lên đạo lý dân tộc – tình nghĩa quân dân và cao hơn nữa là tình người.

Xuyên suốt bài thơ là một lời nhắc nhở xin đừng quên, đừng quên. Đừng quên tấm lòng son sắt của nhân dân Việt Bắc đối với kháng chiến cách mạng.

Xin đừng quên những mái nhà *hắt hiu lau xám*, đừng quên những ngày *thương nhau chia củ sắn lùi, bát cơm sẻ nửa chăn sui đắp cùng*. Nhất là đừng quên cuộc kháng chiến, chính những năm tháng này với củ khoai, củ sắn đã nuôi nấng và xây đắp tâm hồn con người Việt Nam.

Cảm hứng về quê hương đất nước trong giai đoạn 1945 – 1954 được các nhà thơ thể hiện rất đậm nét. Mỗi nhà thơ đều cảm nhận một nét riêng. Nhưng tất cả tượng hình nên một đất nước chung. Một đất nước Việt Nam hiền hòa mà bất khuất, tình nghĩa mà anh hùng. Một đất nước đã trưởng thành và tỏa sáng. Tình yêu quê hương, đất nước gắn liền với tình cảm cách mạng với niềm vui giải phóng với ý thức tự hào dân tộc của người làm chủ và quyết tâm chiến đấu bảo vệ đất nước. Đất nước này là đất nước của nhân dân, đất nước của cách mạng.

Đề tài quê hương đất nước rất đa dạng vì vậy mà mỗi nhà thơ chỉ cảm nhận được từ một góc độ nào đó. Đây là mảnh đất màu mỡ cho bao thế hệ nhà thơ khai thác không bao giờ vơi. Nó như bầu sữa mẹ ngọt ngào nuôi lớn

tâm hồn mỗi nhà thơ Việt Nam. Thơ ca 1945 – 1954 nhìn chung được viết theo khuynh hướng sử thi và cảm hứng lãng mạn. Trong gian khổ, trong mất mát vẫn yêu đời, yêu quê hương. Các thơ làm thơ trước hết phục vụ chiến đấu bởi một tình cảm chính trị chân thành nồng thắm.

Quê hương mỗi người chỉ một

Như là chỉ một mẹ thôi

Quê hương nếu ai không nhớ

Sẽ không lớn nổi thành người

Mỗi người trong chúng ta chỉ có một quê hương duy nhất đó là nơi sinh ra và nuôi ta khôn lớn. Hình ảnh quê hương đất nước qua thơ như những hành trang tinh thần sẽ theo ta đi suốt cuộc đời.

Nguyễn Thị Hạnh
Trường THPT Hà Trung